

<i>Z myślą o wspólnej przyszłości</i>	
<i>– wspólny tekst Ministrów Spraw Zagranicznych RP</i>	1
<i>Od redaktora naukowego</i>	5
<i>Adam Eberhardt, Mateusz Gniazdowski, Tytus Jaskułowski, Maciej Krzysztofowicz</i>	
Szkody wyrządzone Polsce podczas II wojny światowej	
przez agresora niemieckiego. Historia dociekań i szacunków	11
1. Wprowadzenie	11
2. Szacowanie polskich strat wojennych	15
2.1. Aktywność Rządu RP na Wychodźstwie	15
2.2. Aktywność PKWN. Biuro Odszkodowań Wojennych	19
2.3. Wyniki pracy Komisji do Opracowania Problemu Odszkodowań Niemieckich	24
3. Straty biologiczne narodu polskiego	30
3.1. Szacowanie stanu eksterminacji narodu polskiego	31
3.2. Szacunek strat sił zbrojnych i utraty zdrowia obywateli	35
4. Straty materialne	37
4.1. Szacunek strat w gospodarce i administracji	38
4.2. Korekta strat materialnych	40
5. Straty kultury polskiej	43
5.1. Materialny wymiar strat w dziedzinie kultury	45
5.2. Szacunek strat osobowych wśród polskiej inteligencji	46
6. Straty Warszawy	49
7. Uwagi końcowe	53
<i>Wojciech Kowalski</i>	
Problem szacunku szkód w zakresie polskiego dziedzictwa	
kulturowego wyrządzonych Polsce podczas II wojny światowej	
przez agresora niemieckiego	55
1. Metodyka grabieży dóbr kultury za ziemiach wcielonych do Rzeszy i w Generalnej Guberni	58
2. Rejestracja i szacowanie strat	70

2.1. Bieżąca rejestracja strat prowadzona w ramach prac podziemnej Delegatury Rządu RP na Kraj i jej wyniki opublikowane w Londynie w 1944 r.	70
2.2. Prace rejestracyjne i szacunki Biura Rewindykacji i Odszkodowań Ministerstwa Kultury i Sztuki (1945–1951) oraz Komisji do Opracowania Problemu Odszkodowań Niemieckich (1970–1972)	72
3. Współczesna dokumentacja strat wojennych i próby szacunków	75

Mariusz Muszyński

Prawnomiędzynarodowe podstawy niemieckich zobowiązań reparacyjnych na rzecz zwycięskiej koalicji ze szczególnym uwzględnieniem Polski	81
1. Wstęp	81
2. Założenia polityki reparacyjnej po II wojnie światowej	82
3. Polskie działania reparacyjne na tle działań aliantów zachodnich	84
3.1. Podstawy prawne reparacji od Niemiec	85
3.1.1. Umowa Poczdamska	85
3.1.2. Ustawa nr 5 Sojuszniczej Rady Kontroli Niemiec	85
3.2. Wykonanie przez Polskę postanowień poczdamskich dotyczących reparacji	87
3.2.1. Umowa dwustronna ZSRR–Polska w sprawie reparacji	87
3.2.2. Akty prawa wewnętrznego dotyczące przejęcia majątku niemieckiego	88
3.2.3. Przejmowanie majątku późnych przesiedleńców	90
3.3. Wykonywanie przez państwa zachodnie postanowień poczdamskich dotyczących reparacji	91
3.3.1. Status prawny majątków niemieckich znajdujących się na terytorium państw zachodnich w roku 1945	91
3.3.2. Umowa w sprawie reparacji niemieckich (tzw. Umowa Paryska)	91
3.3.3. Prawne aspekty przejęcia majątku niemieckiego w państwach neutralnych	94
3.3.4. Prawne aspekty przejęcia majątku niemieckiego w państwach-sojuszniczkach III Rzeszy	95
3.3.5. Traktaty bońskie	97
3.3.6. Umowa w sprawie długów niemieckich (tzw. Umowa Londyńska)	100
4. Zamknięcie spraw wynikających z II wojny światowej	103
4.1. Zakończenie wojny a reparacje	104

4.2. Reparacje a problem układu pokojowego z Niemcami po konferencji poczdamskiej	106
4.3. Traktat 2 + 4 jako alternatywa wobec traktatu pokoju	113
4.4. Praktyka państw dotycząca reparacji po zawarciu Traktatu 2 + 4	115
5. Zakończenie	119

Jan Sandorski

Zrzeczenie się w 1953 r. przez Polskę reparacji wobec Niemiec w świetle prawa międzynarodowego	123
1. Kontrowersje na tle uchwał Sejmu RP dotyczących reparacji wojennych i roszczeń odszkodowawczych	123
1.1. Aktywność Sejmu RP w sprawie reparacji i odszkodowań dla Polski	123
1.2. Opinia publiczna wobec problemu reparacji i odszkodowań w stosunkach polsko-niemieckich	126
2. Reparacje i odszkodowania jako problem sporny w stosunkach polsko-niemieckich	130
3. Problem ważności Oświadczenia rządu PRL z 23 sierpnia 1953 r.	135
3.1. Polityczne przesłanki zrzeczenia się reparacji wojennych wobec NRD przez Związek Radziecki	136
3.2. Stanowisko rządu PRL w sprawie reparacji. Uwarunkowania polityczne	140
4. Radziecki dyktat wobec Polski w świetle prawa międzynarodowego	143
4.1. Oświadczenie rządu PRL z 1953 r. a Konwencja o prawie traktatów	144
4.2. Radziecki dyktat jako przymus ekonomiczny	147
4.3. Oświadczenie rządu PRL jako wadliwe oświadczenie woli państwa	150
4.4. Oświadczenie rządu PRL a suwerenność państwa	153
5. Epilog polityczny	154

Janusz Dołęga, Łukasz Kulesa, Rafał Tarnogórski

Wykonanie przez ZSRR postanowień reparycyjnych Umowy Poczdamskiej wobec Polski	157
1. Realizacja reparacji na rzecz Polski przez Związek Radziecki	158
2. Instytucje, struktury i organizacja prac reparycyjnych w Polsce	167
3. Realizacja postanowień reparycyjnych na rzecz innych państw	175
3.1. Radziecki system pobierania reparacji	176
3.2. Pobieranie reparacji przez sojuszników Wielkiej Koalicji	179
3.3. Zakończenie pobierania reparacji	182
4. Uwagi końcowe	186

Podstawy prawne, przedmiot i program przewłaszczenia własności niemieckiej na Ziemiach Zachodnich i Północnych na podstawie i w ramach Umowy Poczdamskiej	189
1. Wprowadzenie	189
2. Prawnomiędzynarodowe podstawy przekazania Polsce po II wojnie światowej niemieckich obszarów na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej	190
2.1. Polityczne przesłanki zmian terytorialnych w Europie Środkowej i Wschodniej po II wojnie światowej	190
2.2. Terytorialne postanowienia Umowy Poczdamskiej a prawo międzynarodowe	192
2.3. Polskie pozycje prawne w odniesieniu do suwerenności państwa polskiego na Ziemiach Zachodnich i Północnych	194
3. Prawnoustrojowe założenia przejęcia własności niemieckiej i recepcja prawa polskiego na Ziemiach Zachodnich i Północnych	196
3.1. Recepcja prawa polskiego na przejętych przez Polskę obszarach wschodnich Rzeszy Niemieckiej	196
3.2. Podstawy systemowe i założenia programu przewłaszczenia własności niemieckiej na Ziemiach Zachodnich i Północnych	197
4. Podstawowe akty prawne regulujące przejęcie własności niemieckiej na ZZiP	201
4.1. Grunty rolnicze: Dekret PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej z późniejszymi zmianami	201
4.2. Grunty leśne: Dekret PKWN z 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa	202
4.3. Przedsiębiorstwa (osoby prawne): Ustawa z 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej	203
4.4. Majątki opuszczone i poniemieckie: Dekret z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich	205
4.5. Uzupełnienie programu wywłaszczeniowego: Dekret z 15 listopada 1946 r. o zajęciu majątków państw pozostających z Państwem Polskim w stanie wojny w latach 1939–1945 i majątku osób prawnych i obywateli tych państw oraz o zarządzie przymusowym nad tymi majątkami	206
5. Implementacja programu przewłaszczenia własności niemieckiej na ZZiP	207
5.1. Nieruchomości ziemskie	207
5.2. Mienie nierolnicze	210

6. Polsko-niemiecki spór o wykonywanie przez państwo polskie suwerenności terytorialnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych	212
6.1. Podstawowe tezy zachodnioniemieckiej doktryny państwowej oraz doktryny wypędzonych w odniesieniu do konstytucyjnych postanowień i skutków Umowy Poczdamskiej	214
6.2. Polskie pozycje prawne po Traktacie PRL-RFN z 1970 r. o podstawach normalizacji ich wzajemnych stosunków a zachodnioniemiecka koncepcja <i>modus vivendi</i>	217
6.3. Modernizacja doktryny wypędzonych po zjednoczeniu Niemiec	220
6.3.1. Wywłaszczenia i wypędzenia jako zbrodnie przeciw ludzkości	221
6.3.2. Nienaruszalność uprawnień osób wypędzonych i wywłaszczonych w świetle prawa międzynarodowego	223
6.3.3. Wysiedlenia i wywłaszczenia jako delikt międzynarodowy	224
6.3.4. Krytyka wysiedleń i wywłaszczeń w świetle Międzynarodowych Paktów Praw Politycznych i Obywatelskich	225
7. Traktat z 1990 r. o ostatecznej regulacji w odniesieniu do Niemiec w świetle niemieckiej i polskiej doktryny prawnej	226
7.1. Stanowisko niemieckiej doktryny prawnej wobec statusu ZZiP po zawarciu Traktatu 2 + 4	227
7.2. Polskie pozycje prawne w świetle kompleksu umów międzynarodowych regulujących status terytorialny zjednoczonych Niemiec oraz prawnomiędzynarodowe skutki agresji i bezwarunkowej kapitulacji Rzeszy Niemieckiej	231
8. Epilog polityczny polsko-niemieckiego sporu w sprawie prawnomiędzynarodowego statusu Ziem Zachodnich i Północnych w latach 1945–1990	237

Wojciech Kowalski

Restytucja i naprawianie szkód w zakresie polskiego dziedzictwa kulturowego. Regulacje prawne i działania władz polskich	239
1. Podstawy prawne likwidacji skutków II wojny światowej w dziedzinie dóbr kultury	239
1.1. Stan regulacji prawnomiędzynarodowych w chwili wybuchu wojny	239
1.1.1. Geneza zasady restytucji dóbr kultury	240
1.1.2. Restytucja zastępcza i kwestia reparacji	244
2. Prawo alianckie dotyczące dóbr kultury po II wojnie światowej	248
2.1. Restytucja	251

2.2. Restytucja zastępcza i reparacje	254
3. Program i działania władz polskich na rzecz restytucji i naprawy szkód w zakresie dziedzictwa kulturowego	258
3.1. Próby oszacowania polskich strat w dziedzinie kultury	258
3.2. Realizacja programu restytucji polskich dóbr kultury oraz próba uzyskania reparacji	261
4. Restytucja dóbr kultury w 50 lat po wojnie	265
<i>Dominik Sołtysiak</i>	
Podstawy prawne i implementacja odszkodowań niemieckich dla polskich ofiar eksperymentów pseudomedycznych w latach 1945–1989	269
1. Wprowadzenie	269
2. Podstawy prawne odpowiedzialności niemieckich przedsiębiorstw	272
3. Podstawy dochodzenia roszczeń i ich implementacja w latach 1951–1972	274
4. Problem globalnego uregulowania odszkodowań	279
5. Treść Porozumienia PRL–RFN z dnia 16 listopada 1972 r. oraz jego implementacja	284
6. Podsumowanie	291
<i>Jan Barcz</i>	
Sukcesja w dziedzinie ubezpieczenia społecznego w stosunkach polsko-niemieckich po II wojnie światowej	295
1. Wprowadzenie	295
2. Sukcesja w dziedzinie ubezpieczenia społecznego po I wojnie światowej	297
2.1. Porozumienia międzynarodowe z zakresu ubezpieczenia społecznego do I wojny światowej	297
2.2. Postanowienia Traktatu Wersalskiego	299
2.3. Stosunki polsko-niemieckie w dziedzinie ubezpieczeń społecznych w okresie międzywojennym	302
3. Uwarunkowania sukcesji ubezpieczeniowej w stosunkach polsko-niemieckich po II wojnie światowej	305
4. Regulacja stosunków w dziedzinie ubezpieczenia społecznego z NRD	309
5. Regulacja stosunków w dziedzinie ubezpieczenia społecznego z RFN	312
5.1. Porozumienia PRL–RFN z 1975 r.	312
5.2. Regulacja niektórych problemów z dziedziny ubezpieczenia społecznego przed 1975 r.	313
5.2.1. Zaopatrzenie dla inwalidów wojennych i ich rodzin	313
5.2.2. Zaopatrzenie wypadkowe	318
5.3. Zasadnicze regulacje porozumień z 1975 r.	324

5.3.1. Porozumienie zawarte w drodze not werbalnych z 7 października 1975 r. (zaopatrzenia wypadkowe)	324
5.3.2. Postanowienia umowy rentowej w zakresie zaopatrzenia wypadkowego	329
5.3.3. Podstawowe założenia umowy rentowej z 1975 r.	330
6. Porozumienie z 9 października 1975 r. o uregulowaniu wzajemnych roszczeń w zakresie zaopatrzenia emerytalnego i wypadkowego	332

Jerzy Sulek

Niemiecka pomoc humanitarna i finansowa w latach 1991–2004 dla poszkodowanych przez III Rzeszę w Polsce. Problemy polityczne i prawne	337
1. Wprowadzenie	337
2. Problematyka odszkodowawcza w stosunkach polsko-niemieckich i w procesie 2+4	341
2.1. Kształtowanie się stanowiska Bonn wobec problemu odszkodowań dla Polski	342
2.2. Wielkie mocarstwa a problem odszkodowania w procesie 2+4	346
2.3. Kształtowanie się stanowiska Polski co do zakresu i formy odszkodowań dla obywateli polskich	348
3. Geneza i treść porozumienia RP-RFN z 16 października 1991 r. o pomocy humanitarnej dla szczególnie poszkodowanych ofiar prześladowania nazistowskiego w Polsce	357
3.1. Istota porozumienia RP-RFN z 16 października 1991 r.	359
3.2. „Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie” jako wykonawca Porozumienia z 16 października 1991 r.	362
3.3. Realizacja porozumienia RP-RFN z 16 października 1991 r.	368
4. Próba bilansu	374

Jerzy Sulek

Świadczenia finansowe dla byłych robotników niewolniczych i przymusowych III Rzeszy oraz innych ofiar nazizmu. Bilans wypłat w Polsce z lat 1999–2004	377
1. Podstawy formalnoprawne	377
2. Proces wypłaty niemieckich świadczeń finansowych przez FPNP ze środków Fundacji Federalnej „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” (w latach 2001–2004)	380
2.1. Niemieckie świadczenia finansowe dla byłych robotników niewolniczych i przymusowych III Rzeszy	380
2.2. Polsko-niemiecki spór przelicznikowy	391
2.3. Wypłaty świadczeń z tytułu innych szkód na osobie	399
2.4. Wypłaty niemieckich świadczeń finansowych dla ofiar nazizmu w Polsce z tytułu szkód majątkowych	403

2.5. Wyплаты niemieckich świadczeń finansowych dla ofiar nazizmu z Polski z innych tytułów (przepadek polis ubezpieczeniowych – ICHEIC, pomoc humanitarna dla Romów)	407
3. Wyплаты świadczeń ze środków Austriackiego Funduszu Pojednania dla byłych robotników przymusowych z Polski	409
4. Inne wypłaty świadczeń dla byłych robotników niewolniczych i przymusowych III Rzeszy w Polsce w latach 1999–2004	415
4.1. Wyплаты FPNP ze środków Funduszu Szwajcarskiego na rzecz Potrzebujących Ofiar Holocaustu	415
4.2. Wyплаты z połączonych środków FPNP i Funduszu na rzecz Ofiar Prześladowań Hitlerowskich (tzw. Funduszu Londyńskiego Złota)	419
4.3. Wyплаты z miast i gmin niemieckich dla byłych robotników niewolniczych i przymusowych z Polski	421
4.4. Świadczenia niemieckich kościołów – ewangelickiego i katolickiego na rzecz ofiar nazizmu w Polsce	424